

Posttraumatski rast žrtava partnerskog nasilja iz perspektive stručnjaka

---

Nikolić, Mihaela

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:746392>

Rights / Prava: [In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-17**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

Mihaela Nikolić

**POSTTRAUMATSKI RAST ŽRTAVA PARTNERSKOG
NASILJA IZ PERSPEKTIVE STRUČNJAKA**

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2022.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

PRAVNI FAKULTET

STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

Diplomski studij socijalnog rada

Mihaela Nikolić

**POSTTRAUMATSKI RAST ŽRTAVA PARTNERSKOG
NASILJA IZ PERSPEKTIVE STRUČNJAKA**

DIPLOMSKI RAD

Mentorica: prof. dr. sc. Marina Ajduković

Zagreb, 2022.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
1.1. Partnersko nasilje	1
1.2. Posttraumatski rast	2
1.3. Zakonodavni okvir RH rada stručnjaka sa žrtvama partnerskog nasilja.....	4
2. Cilj i problemi istraživanja	6
3. Metoda	7
3.1. Uzorak.....	8
3.2. Postupak	9
3.3. Mjerni instrumenti.....	10
3.4. Obrada podataka.....	11
4. Rezultati	12
4.1. Dimenzije posttraumatskog rasta žrtve partnerskog nasilje koje stručnjaci opisuju	12
4.2. Uloga stručnjaka u posttraumatskom rastu žrtve partnerskog nasilja.....	14
5. Rasprava.....	16
5.1. Ograničenja istraživanja.....	24
5.2. Teorijske i praktične implikacije.....	24
6. Zaključak	26
7. Literatura.....	28
8. Prilozi.....	32
Prilog 1.	32
Prilog 2.	33

POSTTRAUMATSKI RAST ŽRTAVA PARTNERSKOG NASILJA IZ PERSPEKTIVE STRUČNJAKA

Sažetak: Posttraumatski rast, kao pozitivna psihološka promjena nastala rezultatom traumatičnog životnog događaja, očituje se u sferama odnosa s drugima, osjećaja osobne snage, prepoznavanje novih mogućnosti u životu, cijenjenje života te duhovnih promjene. Dosadašnja istraživanja utvrđuju postojanje posttraumatskog rasta kod žrtava partnerskog nasilja te naglašavaju ulogu stručnjaka u procesu dolaska do njega, posebno u vidu podrške, osnaživanja i usmjeravanja.

Ovo kvalitativno istraživanje okupilo je 8 stručnjaka pomažućih zanimanja s ciljem dobivanja uvida u njihovu perspektivu o posttraumatskom rastu žrtve partnerskog nasilja s kojom su se susreli. Istraživanje je provedeno metodom polustrukturiranog intervjua dok je za analizu podataka korištena tematska analiza.

Rezultati ukazuju da su stručnjaci prepoznali posttraumatski rast u sferama promjene slike korisnica o sebi, promjene u odnosu s drugima i u roditeljstvu te prepoznavanje novih mogućnosti. Također su opisali koje su intervencije koristili te koje osobine stručnjaka smatraju važnima za posttraumatski rast žrtve partnerskog nasilja. Najistaknutija sfera posttraumatskog rasta je prepoznavanje mogućnosti, naglašena je važnost uloge zaposlenja za žrtvu. Prepoznata je i nova sfera promjene u roditeljstvu, žrtve posttraumatskim rastom imaju bolji odnos sa svojom djecom. Rezultati također ukazuju da su empatija, optimizam i strpljivost uz individualno planiranje i psihosocijalnu pomoć najvažnije kompetencije i intervencije stručnjaka za dolazak do posttraumatskog rasta žrtve partnerskog nasilja.

Ključne riječi: posttraumatski rast, partnersko nasilje, stručnjaci, žrtve

POSTTRAUMATIC GROWTH OF VICTIMS OF INTIMATE PARTNER VIOLENCE FROM THE PERSPECTIVE OF EXPERTS

Summary: Post-traumatic growth, as a positive psychological change resulting from a traumatic life event, manifests itself in the spheres of relationships with others, feelings of personal strength, recognition of new opportunities in life, appreciation of life and spiritual changes. Previous research has established the existence of post-traumatic growth in victims of intimate partner violence and emphasizes the role of experts in the process of reaching it/ acquiring it, especially in the form of support, empowerment and guidance.

This qualitative research gathered 8 experts in helping professions with the aim of gaining insight into their perspective on the posttraumatic growth of victims of intimate partner violence they encountered. The research was conducted using the semi-structured interview method, while thematic analysis was used for data analysis.

The results indicate that experts recognized post-traumatic growth in the spheres of changing the user's self-image, changes in relationships with others, parenting and in recognition of new opportunities. They also described which interventions they used and which characteristics of professionals they consider important for the post-traumatic growth of victims of intimate partner violence. The most prominent sphere of post-traumatic growth is the recognition of opportunities and the importance of the role of employment for the victim is emphasized. A new sphere of change in parenting has also been recognized, victims with post-traumatic growth have a better relationship with their children. The results also indicate that empathy, optimism and patience, along with individual planning and psychosocial help, are the most important competencies and interventions of experts for achieving post-traumatic growth in victims of intimate partner violence.

Key words: post-traumatic growth, intimate partner violence, experts, victims

Izjava o izvornosti

Ja,   Mihaela Nikolić   pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristio/-la drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Ime i prezime: Mihaela Nikolić

Datum: 19.9. 2022.

1. Uvod

1.1. Partnersko nasilje

Stručna literatura se prvi puta susreće s pojmom partnerskog nasilja 1970ih. Ondašnja istraživanja su žrtve nazivali *battered woman* a počinitelje *batterers*, muškarci su tada bili portretirani kao počinitelji dok su isključivo žene bile žrtve (Walker, 1979., prema Sesar i Dodaj, 2014.). Daljnjim razvitkom društvenih znanosti, partnersko nasilje se pokazalo i kao pojava zastupljena i u homoseksualnim partnerstvima kao i u heteroseksualnim te da ulogu žrtve mogu imati muškarac i žena, jednako kao i ulogu počinitelja (Magdol, 1997., prema Sesar i Dodaj, 2014.).

Danas partnersko nasilje ima brojne definicije, jedna od njih partnersko nasilje opisuje kao ponašanje unutar intimne veze koje dovodi do fizičkih, seksualnih ili psiholoških posljedica a uključuje fizičku, seksualnu ili psihološku silu i kontrolirajuće ponašanje (Krug i sur., 2002, prema Lindert i Levav, 2015.).

Nasilno partnersko ponašanje kao takvo ostavlja brojne fizičke ali i psihičke posljedice na žrtvi kao što su napetost, nemir, samozanemarivanje, gubitak samopouzdanja, osjećaj srama i krivnja, poremećaji prehrane te spavanja (Ajduković i Pavleković, 2004.).

Nasilje žrtvu može ostaviti i s osjećajem otuđenosti, depresivnom, bez povjerenja u samu sebe s nemogućnosti kvalitetnog i decentnog osobnog rasta i razvoja (Milašin, Vranić, Buljubašić Kuzmanić, 2009., prema Žilić i Janković, 2016.), no ipak naglasak se stavlja na riječ može.

Neke sobe koje su se zatekle u ulozi žrtve partnerskog nasilja će usprkos traumatičnom iskustvu ipak zadržati svoje samopoštovanje i samopouzdanje zahvaljujući otpornosti (Valentine i Feinauer, 1993.), odnosno reakciji osobe koja je usmjerena na suočavanje s nekom nevoljom te da savlada spomenutu stresnu situaciju (Zimbardo, 2010., prema Berc, 2012.).

Osim otpornosti osobe koja doprinosi zadržavanju psihičkog zdravlja ugroženog traumatičnim činom nasilja, neke osobe će nakon proživljenog nasilja, ne samo

zadržati psihičko zdravlje već i poboljšati svoj život te pronaći smisao u stresnom događaju, odnosno doživjeti će posttraumatski rast (Grych, Hamby i Banyard, 2015.).

Kao pomoć pri prevladavanju iznimno teškog čina partnerskog nasilja, žrtve ističu empatiju, osnaživanje i neosuđivanje od strane stručnjaka koji radi s njima (Kulkarn, Bell i McDaniel Rhodes, 2012.). U daljnjem tekstu diplomskog rada će ove, pa i mnoge druge, intervencije i osobine stručnjaka biti opisane kao važne za posttraumatski rast žrtve partnerskog nasilja. Nadalje, Kulkarn, Bell i McDaniel Rhodes (2012.) su u svom istraživanju došli do nalaza da je za žrtve partnerskog nasilja bitno da ih se čuje i da se prema njima odnosi s poštovanjem te da imaju mogućnosti da same kreiraju svoje ciljeve i donose odluke s obzirom da su često zbog zlostavljača bile izolirane, ponekad i godinama. Ovo istraživanje je također ponudilo i razmišljanje stručnjaka u radu sa žrtvama partnerskog nasilja, koji naglašavaju da je u radu sa žrtvama partnerskog nasilja bitno imati ljudski pristup, a da njih osobno ograničava profesionalno izgaranje, nedostatak edukacija i podrške stručnjacima što rezultira lošijom kvalitetom usluge (Kulkarn, Bell i McDaniel Rhodes, 2012.).

Ovaj diplomski rad se osvrće i na kompetencije i osobine stručnjaka kako bi se ukazala važnost uloge stručnjaka u radu sa žrtvom partnerskog nasilja i njenim dolaskom do posttraumatskog rasta. Navedeno je pojašnjeno u poglavlju rasprave.

1.2. Posttraumatski rast

Posttraumatski rast je pozitivna psihološka promjena koja je nastala rezultatom traumatičnog ili visoko rizičnog životnog događaja, a obuhvaća promjene uvjerenja, ponašanja i osobnog identiteta osobe (Tedeschi i Calhoun, 1996. prema Tedeschi i sur., 2018.).

Prema modelu posttraumatskog rasta autora Tedeschi i Calhoun (1996.) prema, Tedeschi i suradnici (2018.), posttraumatski rast se očituje u različitim dimenzijama kao što su odnosi s drugima, osjećaj osobne snage, prepoznavanje novih mogućnosti u životu, cijenjenje života te duhovne promjene.

Posttraumatski rast je različit u svojim dimenzijama za svaku osobu ali i za svaku vrstu traume, pa tako osobe čija se trauma očituje u prometnoj nesreći nije doživjela isti posttraumatski rast u istim dimenzijama kao i osoba čija je trauma očitovana u proživljenom partnerskom nasilju (Tedeschi i sur., 2018.). S toga je on po prirodi jako kompleksan i individualan pojam za svakog pojedinca pa tako i za žrtve partnerskog nasilja.

Većina dostupnih istraživanja na temu PTR kod žrtava partnerskog nasilja su provedena u SAD-u, dok je tek nekoliko istraživanja provedeno u Hrvatskoj na temu PTR od kojih ni jedan nije vezan uz žrtve partnerskog nasilja.

Prema dosadašnjim istraživanjima PTR kod žrtava partnerskog nasilja on se očituje u promjeni životne perspektive, promjeni slike o sebi i promjenama u interpersonalnim odnosima (Tedeschi, Park, i Calhoun, 1998., prema Brosi i sur., 2020.). Mnoga istraživanja došla su do sličnih nalaza. Senter Caldwell su (2002., prema Cobb i sur., 2006.) temeljem intervjua s 22 žene koje su izašle iz nasilnog partnerskog odnosa došli do zaključka da su te žene osnažile želju da one pomažu drugima, povećale osjećaj kontrole nad svojim životom te ojačale svoje interpersonalne odnose.

Nadalje, posttraumatski rast žrtava partnerskog nasilja se očitovao i u sferi roditeljstva, pa tako D'Amore i suradnici (2021.) u svom istraživanju dolaze do nalaza da su žene žrtve partnerskog nasilja spoznale štetu koju nasilni odnosi ostavljaju na njihovoj djeci te su mnoge prepoznale važnost uloge djece u svom životu i pritom ojačale odnos s njima što im je pomoglo u ozdravljenju od traume. Do sličnog zaključka su došli Brosi i suradnici (2020.) koji su utvrdili da su djeca glavna motivacijama ženama za odlazak od nasilnog partnera te kasnije i ključni dionici u njenom osnaživanju i oporavku.

Kroz dosadašnja istraživanja o posttraumatskom rastu kod žrtava partnerskog nasilja također se ističe uloga socijalne podrške, ponajviše uloga pomagača. Pa su tako Burr, Day i Bahr (1993.) izdvojili 8 faktora koji doprinose razvitku posttraumatskog rasta od kojih su dvija faktora sudjelovanje u grupama za podrške i u psihoedukativne grupama, koje pružaju upravo stručnjaci. Na to se nadovezuju Brosi i suradnici (2020.) koji ističu da je ključni element socijalna podrška i pomoć u prepoznavanju partnerskog nasilja, na što osobito naglašavaju ulogu stručnjaka.

Žrtva partnerskog nasilja često bude socijalno izolirana te je upravo uloga stručnjaka da empatijom, neosuđivanjem i brižnošću stvori okruženje za žrtvu kako bi se mogla oporaviti i osnažiti (Sanderson, 2008.), Hughes i Rasmussen (2010.), prema Brosi i sur. (2020.) predlažu da je primjenjiva metoda koju mogu koristiti stručnjaci za poticanje posttraumatskog rasta korištenje motivacijskih intervjuja kojima se žrtvu osnažuje u postavljanju ciljeva, prepoznavanju mogućnosti te davanjem podrške za njihovo ostvarivanje. Na tom tragu je i praksa stručnjaka u Hrvatskoj gdje se koriste psihološke krizne intervencije sa žrtvama partnerskog nasilja koje uključuju postupke ventiliranja žrtve, normalizacije te reintegracije (Ajduković i Pantić, 2004., prema Vuković, 2019.) te je također zakonom propisana obveza pisanja individualnog plana za žrtvu partnerskog nasilja u domu za žrtve nasilja (Zakon o socijalnoj skrbi, 2017).

Iz gore navedenog može se zaključiti da su stručnjaci dionici u posttraumatskom rastu žrtve partnerskog nasilja. Calhoun i Tedeschi, (1999.) kao začetnici modela posttraumatskog rasta, naglašavaju važnost pomagačkih struka u procesu dolaska do posttraumatskog rasta, iako nisu naglasili da je riječ o stručnjacima koji rade sa žrtvama partnerskog nasilja, naglašavaju potrebu istraživanja sa stručnjacima o njihovim iskustvima u radu sa osobama koje su doživjele traumu i posttraumatski rast jer takvi nalazi mogu doprinijeti razvitku modela posttraumatskog rasta.

1.3. Zakonodavni okvir RH rada stručnjaka sa žrtvama partnerskog nasilja

U prvom dijelu uvoda je napravljen kratak pregled dostupne literature o ulozi stručnjaka u procesu postizanja posttraumatskog rasta. Zbog boljeg razumijevanja nalaza ovog istraživačkog diplomskog rada, potrebno je osvrnuti se na konkretne intervencije koje se koriste u radu sa žrtvama partnerskog nasilja u RH.

Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji (2019.) je jedan od ključnih dokumenata koji obvezuje stručnjake u postupanju u slučaju nasilja u obiteljskim odnosima. Stručnjacima koji rade poslove na zaštiti i podršci žrtve obiteljskog nasilja nalaže da se trebaju pridržavati načela poput individualnog pristupa žrtvi nasilja u obitelji, prema žrtvi trebaju postupati na obziran, nepristran i stručan način poštujući njeno dostojanstvo te imaju dužnost zaštite interesa žena izloženih rodno utemeljenom

nasilju i nasilju u obitelji (Protokol, 2019.). Iz navedenog je vidljivo da je prepoznata važnost humanog pristupa u radu sa žrtvom.

Protokol također pojašnjava uloge različitih sustava u radu sa žrtvom obiteljskog nasilja, s obzirom da se u ovom diplomskom radu istražuje percepcija stručnjaka koji su netom zaposleni u CZSS te OCD, važno je naglasiti njihovu zakonodavnu obvezu.

Pa tako Protokol (2019.) nalaže da CZSS mora žurno uspostaviti kontakt sa žrtvom te poduzeti mjere koje bi zaustavile nasilje i zaštitile žrtvu, upoznati žrtvu s njenim pravima, pružiti informacije o mogućim oblicima zaštite, izraditi sigurnosni plan u suradnji sa žrtvom, ponuditi žrtvi smještaj te pružiti žrtvi psihološku, pravnu i/ili novčanu pomoć.

Nadalje, neka od postupanja koja Protokol (2019.) nalaže organizacijama civilnog društva je da surađuju s drugim dionicima u svrhu zaštite žrtve, osiguraju smještaj žrtvi ako takvu uslugu nude te pružiti savjetovanje, pravnu i psihosocijalnu pomoć žrtvama.

Također, svi stručnjaci koji u svom radu se susreću sa žrtvom nasilja u obitelji moraju joj omogućiti ostvarenje njenih prava. Žrtva nasilja u obitelji prema Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji (2020.) ima posebna prava na koja se može pozvati a stručnjaci su ih dužni ostvariti, od kojih su neka: pravo na pristup službama za potporu žrtvama nasilja u obitelji, pravo na psihološku ili drugu stručnu pomoć tijela, organizacija ili ustanova koja pružaju pomoć žrtvama nasilja u obitelji te pravo na privremeni smještaj.

Međutim, iako su protokol i zakon predvidjeli postupanja stručnjaka u slučaju nasilja u obitelji, istraživanje Autonomne ženske kuće Zagreb (2012.) ukazuje na neadekvatnu primjenu protokola i zakona te neugodan odnos prema žrtvama nasilja u obitelji. Stručnjaci zaposleni u CZSS, prema iskazima njihovih korisnica, reagiraju na neodgovarajući način, često pribjegavajući stereotipima žrtava (Autonomna ženska kuća Zagreb, 2012.). Razlog k tome stručnjaci koje rade sa žrtvama nasilja u obitelji navode nerazumijevanje partnerskog nasilja te nepostojanje edukacija u organizaciji države (Autonomna ženska kuća, 2012.).

Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji (2017.) je donekle prepoznala probleme u trenutnom sustavu pomoći i zaštite žrtava nasilja u obitelji, pa tako i važnost educiranja stručnjaka koji rade sa žrtvama nasilja u obitelji pa su kao ciljevi

postavljeni : „poboljšati i intenzivirati programe osposobljavanja za suzbijanje nasilja u obitelji za djelatnike u državnim tijelima, tijelima jedinica lokalne samouprave, jedinica područne (regionalne) samouprave i organizacija civilnog društva - unaprijediti stručne kompetencije i odgovornost djelatnika sustava obrazovanja, policije, socijalne skrbi, zdravstva, pravosuđa i organizacija civilnog društva, za prepoznavanje, primjereno postupanje i suzbijanje obiteljskog nasilja.“.

Također, nacionalnom strategijom zaštite od nasilja u obitelji (2017.) prepoznata je i uloga zaposlenja žrtve nasilja u obitelji mjerama poticaja poslodavaca na zapošljavanje žrtava nasilja u obitelji, jačanja suradnje Hrvatskog zavoda za zapošljavanje te skloništa i savjetovaništa za žrtve nasilja u obitelji s ciljem pripreme za zapošljavanje žrtve nasilja u obitelji. Ovaj diplomski rad će svojim nalazima ukazati na važnost zaposlenja žrtava partnerskog nasilja za njihov posttraumatski rast.

Dakle, nalazi ovog istraživanja će u daljnjem tekstu ukazati na važnost pridržavanja stručnjaka zakonodavnog okvira, odnosno važnost njegove provedbe te prostor za njegov daljnji razvitak. Također, ovaj diplomski rad će ukazati i na djelotvornost i važnost učinka ovakvog pristupa stručnjaka žrtvama partnerskog nasilja.

2. Cilj i problemi istraživanja

Cilj ovog diplomskog rada je obiti uvid o posttraumatskom rastu kod žrtava partnerskog nasilja iz percepcije stručnjaka.

ISTRAŽIVAČKO PITANJE 1 : Koje dimenzija posttraumatskog rasta stručnjaci prepoznaju kod žrtava partnerskog nasilja?

ISTRAŽIVAČKO PITANJE 2: Kako stručnjaci smatraju da mogu svojim radom doprinijeti posttraumatskom rastu kod žrtava partnerskog nasilja?

3. Metoda

U istraživanju se koristio kvalitativni pristup, a metoda prikupljanja podataka je bila intervju, točnije polustrukturirani intervju. S obzirom da je metoda intervjua namijenjena za ona istraživanja u kojima se žele saznati uvjerenja, ponašanja, doživljavanja i motivacija ispitanika (Milas, 2009.) ona je dobar odabir za ovaj diplomski radi koji upravo to želi istražiti.

Bryman (2008.), prema Alsaawi (2014.), navodi kako je polustrukturirani intervju idealan za one koji imaju ideju o tome što ih zanima ali ne žele se strogo držati pitanja kao u strukturiranom intervjuu kako ne bi izgubili dubinu tematike koja ih zanima, što je srž ovog istraživanja s obzirom da je posttraumatski rast jako individualan i subjektivan za procijeniti. Polustrukturirani intervjui, također, dozvoljavaju određenu fleksibilnost pri redosljedu postavljanja pitanja ali također imaju plan izvedbe tako da su svi intervjui naposljetku usporedivi (Guthrie, 2010.) što za potrebno za ovo istraživanje kako se sudionike ne bi navodilo na poželjan odgovor, nudi im se prostor da odgovore na pitanje kako žele a na posljetku su svi intervjui usporedivi.

Nadalje, Tedeschi i suradnici (2018.) navode da je polustrukturirani intervju dobro provoditi onda kada se ispituje posttraumatski rast različitih skupina ljudi jer ostavlja dovoljno prostora za prilagodbu tijekom intervjua. Također, tvrde da su neka prijašnja istraživanja utvrdila da se posttraumatski rast razlikuje po shvaćanju od kulture do kulture te bi strogi redosljed pitanja mogao navesti sudionike na odgovor koji možda ne bi dali ili bi mogao izostaviti priču koja je bitna za njih. S obzirom da ovo istraživanje uključuje stručnjake različitih pomagačkih struka koje se po nekim pristupima u radu mogu razlikovati, te nisu svi sudionici zaposlenici iste ustanove ili organizacije civilnog društva, što također znači da ne rade istu vrstu posla te ne pružaju istu vrstu pomoći žrtvama, u istraživanju su se pratile sugestija Tedeschia i suradnika (2018.).

Također, istraživanje Barringtona i Shakespeare-Finicha (2012.) preporučuje polustrukturirani intervju za istraživanje sa stručnjacima na temu posttraumatskog rasta jer omogućuje novu perspektivu ispitivanog fenomena o kojoj istraživač nije

mogao razmišljati pa samim time ni postaviti konkretno pitanje jer nema znanja o toj temi.

3.1. Uzorak

Ciljanu populaciju diplomskog rada čine osobe pomagačkih struka koje su zaposlene u nekoj od ustanova socijalne skrbi ili organizaciji civilnog društva koje nude pomoć žrtvama obiteljskog nasilja na području Grada Zagreba 2022. godine.

Razlog odabira pomagačkih struka proizlazi iz istraživanja Tedeschi i suradnika (2018.) koji navode kako su sve pomagačke struke u svom radu sa žrtvama obiteljskog nasilja vidjele posttraumatski rast, najviše ističe psihologe, psihijatre, socijalne radnike i medicinske sestre. Također, osobe pomagačkih struka, dakle psiholozi, socijalni radnici, pedagozi i slično, koje rade u ustanovama socijalne skrbi ili OCD koja nudi pomoć žrtvama obiteljskog nasilja, dakle CZSS, Obiteljski centri, Sigurne kuće te slično, su osobe koje su jako često u neposrednom radu s žrtvama obiteljskog nasilja te samim time imaju najviše znanja i iskustva o posttraumatskog rastu kod žrtava obiteljskog nasilja.

Grad Zagreb je odabran iz razloga što ima najveći broj ustanova socijalne skrbi te OCD koje nude pomoć žrtvama obiteljskog nasilja, samim time okuplja i najveći broj stručnjaka, odnosno zaposlenika pomagačkih struka

Korištena metoda uzorkovanja je namjerni uzorak. Navedenom metodom uzorkovanja uzorak se bira prema nekoj prethodnoj spoznaji o populaciji te se uzorak prilagođava prosudbi istraživača (Milas, 2009.), tako u ovom diplomskom radu ciljana populacija ima neka svoja obilježja. S obzirom da se istražuje posttraumatski rast kod žrtava obiteljskog nasilja, važno je da su sudionici imali dovoljno iskustva u radu sa žrtvama. Posttraumatski rast je proces koji traje, s toga je za očekivati da su stručnjaci morali biti zaposleni određeno vrijeme kako bi vidjeli njegov razvitak ali također moraju imati i iskustva kako bi ga prepoznali. S toga, kriterij odabira sudionika je njihovo radno iskustvo, odnosno najmanje 3 godine rada u ustanovama socijalne skrbi koje nude pomoć žrtvama obiteljskog nasilja.

Vollmer i suradnici (2013., prema Wallin, Nokelainen i Mikkonen, 2018.), navodi kako radno iskustvo ne znači automatski ekspertnost za određeno polje, ali ipak je potrebno određeno radno iskustvo za upoznavanje s nekim područjem, što se može ovdje primijeniti za posttraumatski rast žrtava obiteljskog nasilja. Nadalje, razlog odabira radnog iskustva kao kriterija može se opravdati i saznanjem da uz educiranost, radno iskustvo se pokazalo kao ključno u radu sa žrtvama obiteljskog nasilja jer smanjuje predrasude prema žrtvama, osuđivanje odluka žrtve i pomaže pri osnaživanju žrtve (Warrener, Postmus i McMahon, 2013.), a upravo je osnaživanje žrtve, kao oblik psihosocijalne pomoći, ključan za razvitak posttraumatskog rasta kod žrtve obiteljskog nasilja (Tedeschi i sur., 2018.).

Uzorak stručnjaka koji se odlučio na sudjelovanje u istraživanju činilo je 8 stručnjakinja ženskog spola, u dobi od 37 do 58 godina, s prosječnim radnim stažom od 21 godinu. Sudionice su zaposlene u Centrima za socijalnu skrb, organizacijama civilnog društva te Sigurnim kućama na području grada Zagreba. Sudionice su po zanimanju psiholozi, socijalni radnici ili pravnici. Ispitanice su kao radno iskustvo navodile Centre za socijalnu skrb, škole, zatvore, različite udruge te domove za stare i nemoćne. 7 od 8 ispitanica je završilo dodatne edukacije u području psihoterapije, obiteljske meditacije ili je slušalo dodatne edukacije o obiteljskom nasilju. Zbog daljnje obrade podataka važno je napomenuti da su sudionice pod kodnim brojem 1,2,3,4 te 5 zaposlenice u Sigurnim kućama te OCD koja radi s žrtvama partnerskog nasilja te nudi smještaj, dok su ispitanice 6,7 te 8 socijalne radnice u CZSS Zagreb iz različitih podružnica.

3.2. Postupak

Postupak dolaska do uzorka sastojao se od slanja otvorenih molbi putem elektronske pošte potencijalnim sudionicima koje su odgovarale potrebnim kriterijima. Potencijalni sudionici su pozvani na sudjelovanje uz pomoć mentorice diplomskog rada te samoinicijativnim javljanjem studentice istraživača. Pozvani stručnjaci su svi zaprimili nacrt istraživanja, pitanja za intervju te su pozvani na daljnju komunikaciju sa studenticom oko dogovora termina intervjuja ako su bili zainteresirani. Poziv je zaprimilo približno 25 ispitanika, na što se odazvalo 10 sudionika, a sudjelovalo je njih 8.

Nakon potvrdnog odgovora na poziv, sa sudionicima se dogovorilo vrijeme i mjesto izvođenja intervjua. Kod sudionika koji su bili zaposleni u nekim OCD ili ustanovama koje su tražile zasebnu molbu, poštovani su ti zahtjevi te su poslani dodatni dokumenti. Intervjui su bili provođeni u ustanovama i organizacijama u kojima su sudionici bili zaposleni, nikada u njihovom uredu nego u sobama za sastanke ili nekom drugom prostoru prema njihovoj želji.

Intervjui nisu bili ometani s trećom osobom niti su bili provedeni u prisustvu nadređenih. Također intervjui su bili „jedan na jedan“, snimani osobnim mobitelom putem aplikacije diktafon studentice istraživača uz izričit pristup sudionika zbog potrebe pisanja transkripata i analize dobivenih podataka. Sudionicima je zagarantirana anonimnost te im je prije provođenja intervjua pojašnjeno da će se njihovi intervjui voditi pod kodnim brojem te će se obrađivati kolektivno a ne individualno.

Nakon završetka svakog intervjua sudioniku je ponuđeno da dobije diplomski rad kako bi vidjeli rezultate istraživanja u kojem su sudjelovali.

3.3. Mjerni instrumenti

Mjerni instrument pri provođenju ovog istraživanja za diplomski rad je bio polustrukturirani intervju (prilog 1.) koji se sastojao od ukupno 7 sociodemografskih pitanja te 6 pitanja od značaja za cilj istraživačka pitanja, odnosno 4 pitanja vezeno uz prvo istraživačko pitanje, te 2 za drugo istraživačko pitanje.

Prvih 7 sociodemografskih pitanja je služilo kako bi se mogao opisati uzorak istraživanja te zbog kategorijazcije sudionica zbog specifičnosti odgovora prema nekom sociodemografskom obilježju, kao što je konkretno bilo mjesto zaposlenja.

Pitanja vezana uz prvo istraživačko pitanje „Koje dimenzija posttraumatskog rasta stručnjaci prepoznaju kod žrtava partnerskog nasilja?“ sastavljena su temeljem pregleda radova Richard G. Tedeschi i Lawrence G. Calhoun koji su začetnici modela posttraumatskog rasta, vodeći se dimenzijama koje oni opisuju u svom modelu posttraumatskog rasta koja su prepoznata kod žrtava partnerskog nasilja. S obzirom da je literatura bila na engleskom jeziku, dimenzije su prevedene u duhu hrvatskog jezika

i uklopljene u pitanje da ne zvuče sugestivno te da ostave dovoljno prostora ispitaniku da sam prida značenje prepoznatim dimenzijama.

Treća skupina pitanja bila je vezana uz drugo istraživačko pitanje „Kako stručnjaci smatraju da mogu svojim radom doprinijeti posttraumatskom rastu kod žrtava partnerskog nasilja?“ ta se ideju nametnula iz prijašnjih istraživanja provedenim sa stručnjacima te uz pomoć mentorice diplomskog rada. Pitanja se odnose na metode rada stručnjaka i njihove osobne karakteristike koje smatraju važnima za poticanje posttraumatskog rasta žrtve partnerskog nasilja.

Tokom intervjua su se postavljala i dodatna potpitanja koja su služila kao objašnjenje glavnog pitanja ako je sudioniku bilo potrebno usmjeravanje ili je imao nedoumicu oko onog što ga se uistinu pita. Ta pitanja su bila spontana, uključivala su definicije iz literature te ih nije bilo potrebno zapisivati jer su bila zastupljena 2 do 3 puta kroz cijeli proces prikupljanja podataka.

3.4. Obrada podataka

Podaci su prikupljeni intervjuima koji su snimani aplikacijom diktafona. Svaki intervju je odmah pri spremanju audio zapisa dobio kod pod kojim se vodio kako bi odmah od samog početka bili anonimizirani.

Opreznim preslušavanjem svake audio snimke rađen je transkript intervjua te bi mu bio dodijeljen isti kod kao i kod snimke. Prilikom pisanja transkripta nisu prepravljane greške u govoru, popratni zvukovi iz prostorije u kojem je bio intervju, sve je zapisano kako je zvučalo.

Pri obradi podataka korištena je tematska analiza. Za prvo istraživačko pitanje izdvojene su 4 teme koje su prepoznate kao dimenzije posttraumatskog rasta te doživljaj korisnice na početku, za drugo istraživačko pitanje izdvojene su 2 teme vezane uz rad i kompetencije stručnjaka. Izdvojene izjave su kodirane i dodijeljene temi kojoj pripadaju. Sami proces kodiranja je više puta pregledan od strane studentice i mentorice diplomskog rada te je postignuta suglasnost oko valjanosti kodova i tema kojoj ti kodovi pripadaju. Izjave su sačuvane u izvornom obliku bez preinaka. Daljnja obrada nalazi se u poglavljima rezultata i rasprave.

4.Rezultati

4.1. Dimenzije posttraumatskog rasta žrtve partnerskog nasilje koje stručnjaci opisuju

Za odgovor na prvo istraživačko pitanje „Koje dimenzije PTR stručnjaci prepoznaju kod žrtvi?“ korištena su slijedeća pitanja u intervjuu:

- Kakve ste promjene vidjeli kod žrtve u sferi odnosa sa drugima?
- Kakve ste promjene vidjeli kod žrtve u sferi promjene slike o sebi?
- Kakve ste promjene vidjeli kod žrtve u sferi prepoznavanja novih mogućnosti u životu?
- Kakve ste promjene u sferi duhovnosti vidjeli kod žrtve?

Tematskom analizom dobivenih odgovora na postavljena pitanja izdvojene su teme: doživljaji stručnjaka o korisnici na početku tretmana, koja služi kao „vodič“ odnosno referentna točka za bolje razumijevanje percipiranog posttraumatskog rasta, zatim slijede teme koje se tiču samih dimenzija, a to su promjene slike korisnica o sebi, promjene u odnosu s drugima i u roditeljstvu te zadnja prepoznavanje novih mogućnosti.

Doživljaji stručnjaka o korisnici na početku tretmana bilu su nepovoljne, korisnice su opisivali kao **nezaposlene i radno neuspješne** „...mnoge su došle da nisu uopće radile, jer ih partner ili muž nisu niti forsirali, niti da rade u krajnjem slučaju su zabranjivali da rade.“ (1), „...*bojale su se ući u svijet rada...*“ (2), „...*zatočene jer taj njihov partner je obavljao sve umjesto njih...*“ (5), „...*zablokirale na radnim mjestima koja su loša, slabije plaćena jer one ne smiju ići negdje gdje imaju muškog šefa...*“ (5), da imaju **loš odnos spram djece** „...*i tako su one znale nekad prema djeci biti agresivne i naprosto djeci neke stvari zabranjivat bez objašnjenja...*“ (1), karakterizira ih **nedostatak brige o sebi** „...*dođu u situaciji da ne znaju tko su one same. Što volim gledat na TVu ili nešto drugo.*“ (4), „...*neke nikad nisu ni liječniku otišle...*“ (5), **preplašene i beznadne** „... *imaju taj osjećaj da su one sve ostavile...*“ (5),

„...dimenzije straha, izbežumljenosti, milion upitnika iznad glave...“ (6), „...jako uznemirene i uplašene, pod stresom. (8)“.

Nakon takve početne slike o korisnici, slijedi promjena. Stručnjaci su posttraumatski rast kod žrtve partnerskog nasilja opisali u dimenziji **promjene slike korisnica o sebi** koji prepoznaju kao **samopoštovanje** „...postale onako asertivne samom činjenicom da su otišle od nasilnika jer su često znale govoriti e pa neću sad dozvolit da me itko maltretira...“ (2), „Dosta velik porast samopouzdanja, samopoštovanja...“ (2), „...ono što primijetimo je lakše postavljanje granica...“ (3), „...primjećuju kod sebe sad sam shvatila kako mogu reći ne...negdje se zauzet za sebe...“ (4), „...pa moja mama je trpila to cijeli život pa zašto bi i ja?“ (5), „...sami čin zlostavljanja ne opisuju više tako traumatično nego mogu o njemu slobodno razgovarati...“ (8), „Osjećaju se bolje, kvalitetnije se hrane i ljepše. Znači počele su se više brinuti za sebe, ne samo u fizičkom smislu nego zdravlje i to...mnoge su prvi put bile u doktora. „ (8) te kao **samopouzdanje** „...vjera u sebe (...) da nisu daščica na vodi i završe tamo gdje ih struja odvede...“ (3), „...da su one dobre u kuhinji, da one mogu pričuvati nečije dijete, da one mogu lijepo izgledati...“ (5), „...imaju taj neki osjećaj dodani, te snage i te neke sposobnosti koju do sada nisu primjećivale.“ (6), „...često osvijeste svoju ulogu u odnosu na druge osobe, napokon se usude prići. „ (6), „...neke promjene vlastite energije... jel ta osviještenost sebe kao snažne osobe.“ (6).

Stručnjaci su također posttraumatski rast žrtava partnerskog nasilja uočili u dimenziji **promjene u odnosu s drugima i u roditeljstvu** koji je opisuju kao **poboljšanje odnosa s djetetom** „...žene što su došle s djecom naučile bolje se s njima, bolje komunicirati, bolje se prema njima odnositi...“ (1), „...snažna potreba zaštite djeteta.“ (6), „...u radu s nama poboljšale su i odgojne postupke s djecom.“ (7), „...više se usmjere na svoju djecu...“ (7), „...one odlučuju same za sebe promijeniti sve aspekte svog života i centar svog života stavljaju djecu.“ (8), „Ja sam jednoj mami rekla da sada napokon prvi puta vidi svoje dijete...prvi puta su se tada sreli.“ (8), „... u centar svog života stavljaju djecu. Prije to nisu bili nego partneri, a sada su djeca.“ (8), **rast povjerenja u druge** „...periodično kroz vrijeme, stjecati povjerenje u druge.“ (6), „...onda su zapravo shvatile koliko ima osoba kojima je stalo do njih i koliko osoba je bezuvjetno stalo uz njih...“ (6), „One postaju otvorenije i spremnije na suradnju...“ (8), **odmak od loših prijateljstava i rodbinskih odnosa** „...dođe do onog čistke

*mobitela...one ljude koji ne pružaju podršku i djeluju uznemirujuće stave sa strane... “ (4), „...zapravo da su neke ljude eliminirale iz svog života... “ (5), te je prepoznata **potreba za druženjem** „...neka glad za ljubavlju čini mi se postoji kod njih.“ (1), „...većina njih ima dosta veliku potrebu za druženjem, pijenjem kave, pričanjem s drugim korisnicama.“ (2), „...zapravo otvaraju svoju mrežu... “ (5).*

Obrati li se pozornost na kodne brojeve kod izjava o poboljšanju odnosa s djetetom može se primijetiti da su sve izjave, osim jedne, pripadale sudionicima pod kodnim brojem 6,7 i 8 koje su socijalne radnice zaposlene u CZSS različitih podružnica. Ovaj nalaz biti će dodatno razrađen u poglavlju rasprave.

Nadalje, zadnja prepoznata dimenzija posttraumatskog rasta žrtve partnerskog nasilja je **prepoznavanje novih mogućnosti** koju sudionici opisuju kroz **zaposlenje** „...ovim što su one uspjele naći neki posao, dobiti svoj novac, one su nekako ugledale novi život... “ (1), „...neke cure u nekim poslovima poduzetništva, stvarno se odvažilo i to i postale su samostalne poduzetnice... “ (1), „...da su se zaposlile i same išle na intervju, da su nešto napravile potpuno drugačije nego li prije u životu... “ (2), „...krenu s neakvim poslom njegovateljice...i definitivno ulijeva vjeru da mogu... “ (3), „...jedna žena radila je od kuće, javila mi se da je kupila stan... “ (6) i **razvoj novih interesa** „...neke su iskazivale želju da žele završiti autoškolu, završiti nekakav tečaj za fizioterapeuta ili njegovateljicu... “ (1), „...da mogu same, da mogu probavati razne stvari koje prije nisu smjele.“ (2), „Neke su baš kreativne...tamo nešto crtaju, sade cvijeće... “ (5), „...prepoznaju da imaju svu izdržljivost i mentalnu i fizičku i zdrave pameti, položiti vozački ispit i tako... “ (6), „...bile su otvorene za nove mogućnosti, prekvalifikacije...bile su spremne na otvaranje nove stranice u životu.“ (7), „...pokazala je interes ka slikanju i uključili smo je u nekakvo društvo umjetnika u Samoboru gdje su čak izložili i njene slike.“ (7), „...zainteresiraju za različite edukacije, tečajeve, prepoznaju kod sebe sposobnosti koje do sada nisu znale.“ (8).

4.2. Uloga stručnjaka u posttraumatskom rastu žrtve partnerskog nasilja

Drugo istraživačko pitanje „Kako stručnjaci smatraju da su doprinijeli PTR kod žrtve?“ ispitano je uz pomoć slijedećih pitanja:

- Koje intervencije ste koristili pri radu sa žrtvom partnerskog nasilja koja je postigla PTR?
- Koje kompetencije stručnjaka (znanja, vještine i vrednote) mogu pridonijeti PTR žrtvi partnerskog nasilja?

Analiziranjem transkripata intervjuja izdvojene su dvije teme koje odgovaraju postavljenom istraživačkom pitanju a one su korištene intervencija te kompetencije i osobine stručnjaka.

Korištene intervencije pri radu s žrtvama partnerskog nasilja koje su doživjele posttraumatski rast prema opisu sudionika istraživanja mogu se imenovati **psihosocijalna pomoć** „...savjetodavni rad“ (1), „...igranje uloga, osvještavanje nečeg što im se dogodilo...“ (1), „...prostor za ljudsku riječ koja može preuokviriti nešto, koja može osnažiti žrtvu.“ (3), „...rad na osobnom rastu i razvoju, psihoedukacije, rehabilitacija...“ (4), „...grupe samopomoći. One jako vole slušati jedna drugu...“ (5), „...nekako od intervjuja, običnog razgovora, terenskog izvida...“ (6), „...kao savjetovanje ali se to tako nije zvalo...“ (7), **rad na resursima** „...karijerno savjetovanje...“ (2), „...peglamo te njihove vještine...pripremamo za samostalni život...“ (5), **inicijalni kontakt** „...užasno bitno kad žrtva dođe, bilo koje doba dana je dočekati...inicijalni kontakt gdje je pitam što se dogodilo“ (4), **suradnja različitih sustava** „...pa savjetovanje, suradnja sa CZSS, suradnja sa zdravstvenim ustanovama i od banalnih ustanova.“ (8), **individualno planiranje** „...sastavljanje individualnog plana...baš u smislu sazrijevanja i uzimanja odgovornosti za svoj život.“ (2), „Poticanje za daljnji rast, sugestije, sakupljanje i davanje informacija...“ (6).

Kao **kompetencije i osobine stručnjaka** koje su doprinijele posttraumatskom rastu žrtava partnerskog nasilja sudionici opisuju **optimizam** „...da je nekako optimističan i da vidi širu sliku.“ (1), „...biti optimist i biti u stanju motivirati žrtvu...“ (2), „...da kad dođe sedma da je opet gledate bez obzira na iskustvo od prije...“ (3), **strpljivost** „...jednostavno beskrajno strpljenje i slušanje, jedna empatija i toplina...“ (1), „...prihvatiti negdje sa si manje frustriran s njihovim ponašanjem.“ (2), „...strpljenje jer sve su to procesi koji traju...“ (4), **empatičnost** „...jednostavno beskrajno strpljenje i slušanje, jedna empatija i toplina...“ (1), „...ljudski pristup i toplina, to

*smatram trećinom posla.“ (4), „Empatija...“ (5), „...prije svega stručnjak mora znati čuti, mora znati slušati.“ (6), „...empatija, razumijevanje, a mislim stručnost...“ (7), „...empatija, senzibilitet za rad s osobama.“ (8), **znanje o obiteljskom nasilju**, „...znati dosta o obiteljskom nasilju, posljedicama obiteljskog nasilja.“ (2) i **neosuđivanje**, „...taj moment neosuđivanja što ode kod nas imaju to je jako bitno...“ (4).*

5. Rasprava

Osobe koje su doživjele traumatične događaje, kao što je nasilje, netom nakon traumatičnog iskustva očitiju niz negativne reakcija, žrtva razvije pesimistički pogled na svijet, one svijet opisuju kao mjesto zlobe i beznađa, a sebe gledaju kao manje vrijedne (Valdez i Lilly, 2015.). Na sličan način su sudionice ovog istraživanja opisale žrtvu kada su se u početcima susretale s njom. Sudionice su žrtve okarakterizirale kao preplašene i beznadne, svojim izjavama su opisale da su bile nezaposlene i radno neuspješne te da se vidio nedostatak brige o sebi. Takvi nalazi doživljaja korisnice od strane stručnjakinja na početku rada su tipični pa tako i istraživanja profila žrtve partnerskog nasilja u RH navode nezaposlenost kao jednu od karakteristika žrtve partnerskog nasilja (Mamula i Dijanić Plašč, 2014.).

Međutim, traženjem pomoći i stupanjem u neki oblik tretmana, žrtva dobiva priliku da se oporavi i doživi pozitivne promjene, pa tako na primjer žrtva partnerskog nasilja koja pristane na boravak u skloništu za žrtve nasilja dobije priliku da se odmakne od nasilnika, razmisli o tome što je doživjela te o svojim potrebama i mogućnostima kako bi promijenila kvalitetu svog života (Ajduković i Pavleković, 2004.). Ovo istraživanje je potkrijepilo neke od dosadašnjih nalaza o pozitivnim promjenama, konkretnije o posttraumatskom rastu, te o doprinosu stručnjaka za isti.

Ovim istraživanjem se ilustrira posttraumatski rast u promjeni slike žrtve nasilja o sebi. Bryngeirsdottir i Halldorsdottir (2022.) su u svom istraživanju posttraumatskog rasta žrtava partnerskog nasilja uočili da žrtva opisuje promjene u području samopoštovanja i samopouzdanja, pa tako navode da su postale svjesne toga što one žele u svom životu, preuzimaju kontrolu i postavljaju granice prema drugima te se zauzimaju za sebe.

Upravo o tome progovaraju i stručnjakinje sudionice ovog istraživanja koje su kod žrtve primijetile isto što je vidljivo iz njihovih izjava:

„...postale onako asertivne samom činjenicom da su otišle od nasilnika jer su često znale govoriti e pa neću sad dozvolit da me itko maltretira...” (2), „...primjećuju kod sebe sad sam shvatila kako mogu reći ne...negdje se zauzet za sebe...” (4), „...vjera u sebe...da nisu daščica na vodi i završe tamo gdje ih struja odvede...” (3).

Pregledom dostupnih dosadašnjih istraživanja posttraumatskog rasta žrtava partnerskog nasilja teško je ne primijetiti da su gotovo sva od njih prepoznala posttraumatski rast u dimenziji promjene odnosa s drugima. Senter i Caldwell (2002., prema Cobb i sur. 2006.) su u svom istraživanju provedenim sa 9 žena koje su napustile nasilni partnerski odnos primijetili povećanu introspekciju te jače interpersonalne odnose s drugim osobama. Osobe koje su doživjele posttraumatski rast su generalno imale veću empatiju i bolje odnose s drugim osobama (Frazier, Conlon, i Glaser, 2001., prema Valdez i Lilly, 2015.). Sukladno navedenom, ovo istraživanje je došlo do istih nalaza, što se potvrđuje riječima jedne sudionice istraživanja:

„...onda su zapravo shvatile koliko ima osoba kojima je stalo do njih i koliko osoba je bezuvjetno stalo uz njih...” (6).

Nadalje, žene su birale druženje s osobama koje su bile pozitivne i podržavajuće, odnosno izbjegavale su one koju su ih pokušavali kontrolirati (Bryngeirsdottir i Halldorsdottir, 2022.) što je ovim istraživanjem dodatno potvrđeno jer stručnjakinje, sudionice ovog istraživanja, opisuju odmak korisnica od loših prijateljstava i rodbinskih odnosa.

Jedan od zanimljivih nalaza ovog istraživanja je bio taj što se posttraumatski rast primijetio i u sferi roditeljstva. Iako su Bryngeirsdottir i Halldorsdottir (2022.) također u svom istraživanju naveli ulogu djece kao motivaciju za napuštanje nasilnog odnosa i faktor doprinosa za posttraumatski rast, ne spominju promjenu u odnosu majke i djeteta, odnosno posttraumatski rast u sferi roditeljstva, dok je ovom istraživanju prepoznat opis poboljšanja odnosa s djetetom.

Pogledaju li se pažljivo kodni brojevi sudionica koje su iskazivale o poboljšanju odnosa s djetetom (prilog 2.), može se primijetiti da su sve osim jedne pod brojevima

6,7 i 8, vici se da je riječ o socijalnim radnicama zaposlenim u CZSS Zagreb, kao što je navedeno u opisu uzorka.

Prema feminističkom pristupu socijalnom radu socijalni radnici koju su educirani pod utjecajem zapadne kulture u fokus stavljaju dobrobit djeteta, često se fokusiraju na majčine roditeljske vještine te u slučajevima partnerskog nasilja nenasilnog roditelja, koji je uglavnom majka, osnažuju u sferi roditeljstva i upućuju na potrebe djeteta dok ne posvećuju toliku pozornost njenim potrebama kao žrtvi partnerskog nasilja (Dominelli, 2002.), što može biti jedan od objašnjenja. Također, moguće je da su socijalne radnice prepoznale važnost uloge djece u posttraumatskom rastu žrtve partnerskog nasilja te su iskoristile to saznanje, ipak su i autori Brosi i suradnici (2020.) u svom istraživanju naglasili ulogu djece u motiviranju majke za promjenu i podršci za dolazak do posttraumatskog rasta.

Navedeno razmišljanje i intervencije socijalnih radnica potkrijepljeno je i istraživanjem Levendosky i Graham- Bermann (2000.) koje naglašava ozbiljnost posljedica psihičkog i fizičkog zlostavljanje majke na njene roditeljske sposobnosti. Levendosky i Graham- Bermann (2000.) navode kako majke koje su bile izložene partnerskom nasilju imaju problem u postavljanju autoriteta svojoj djeci što može dovesti do antisocijalnih ponašanja djeteta.

Shim i Haight (2006.) su također prepoznali važnost istraživanja roditeljstva kod žena žrtava partnerskog nasilja te su u svom istraživanju intervjuirali stručnjake, ponajviše socijalne radnike, te žrtve partnerskog nasilja s ciljem iznalaženja koje su to metode i intervencije pomogle žrtvama partnerskog nasilja. Rezultati njihovog istraživanja iskazuju da ženama žrtvama partnerskog nasilja ponajviše pomaže rješavanje tekućih problema kao što je stambeno pitanje, financijska pomoć, ali zatim i savjetovanje majke i rad na roditeljskim vještinama (Shim i Haight, 2006.).

Gledajući nalaze navedenih istraživanja roditeljskih sposobnosti žena žrtava partnerskog nasilja, nedvojbeno je da su nužne intervencije stručnjaka u tom području kao i dodatna istraživanja koja bi mogla pospješiti posttraumatski rast žrtve partnerskog nasilja u sferi roditeljstva.

Nadalje, jedna od sfera posttraumatskog rasta prema Tedeschi i sur. (2018.) je i prepoznavanje novih mogućnosti. Posttraumatski rast se u toj sferi prepoznaje kroz razvijanje novih interesa, životnih navika, razvojem karijere ili hobija i aktivnosti koji ne bi bili dio života te osobe da nije bilo traumatičnog događaja, odnosno partnerskog nasilja. Posljedice traume će osobe koje su je proživjele „natjerati“ da promjeni stvari s kojima nije zadovoljna u svom privatnom i poslovnom životu (Tedeschi i sur., 2018.).

Tako su ovom istraživanju stručnjakinje opisale da su žrtve partnerskog nasilja razvijale nove interese te se zaposlile. Ako se to usporedi s početnom slikom o korisnici, žrtvi nasilja u partnerskom odnosu, je velika promjena s obzirom da su uglavnom bile okarakterizirane beznađem i kao nezaposlene. Posttraumatski rast se u ovom istraživanju snažno primjećuje u ovoj sferi, a to potvrđuje i da je 7 od 8 sudionica stručnjakinja opisalo upravo ovu dimenziju, pa tako sljedeća izjava lijepo portretira promjenu:

„...zainteresiraju za različite edukacije, tečajeve, prepoznaju kod sebe sposobnosti koje do sada nisu znale „ (8).

Također, važnost uloge zaposlenosti u životu žrtve partnerskog nasilja prepoznato je i u drugim istraživanjima poput istraživanja Rothman i sur. (2007.) u kojem su žene žrtve partnerskog nasilja iznosile svoje razmišljanje o tome kako ima je zaposlenje pomoglo. Rothman i sur. (2007.) su analizom dobivenih podataka izdvojili 6 načina na koje zaposlenje pomaže žrtvama a ona su: bolje financije, osjećaj fizičke sigurnosti, povećanje samopouzdanja, uspostavljanje novih socijalnih kontakata, pružanje „mentalnog predaha“ te motiviranje i pronalaženje smisla života.

Gledajući navedeno kroz prizmu posttraumatskog rasta, lako je za uočiti da zaposlenje za žrtvu partnerskog nasilja znači mnogo te da je to jedna velika promjena. Upravo povećanje samopouzdanja i pronalaženje smisla života koje navode Rothman i sur. (2007.) je ono što čini posttraumatski rast, autor u svom radu ističe zasićenje izjavama sudionica koje kažu da im je zaposlenje bilo podsjetnik da posjeduju vještine, da mogu biti uspješne usprkos onog što im je zlostavljač govorio. Takvo što su i spoznale sudionice ovog istraživanja kao posttraumatski rast u sferi prepoznavanja novih mogućnosti (što uključuje i zaposlenje):

„...da su se zaposlile i same išle na intervju, da su nešto napravile potpuno drugačije nego li prije u životu...“ (2), „...prepoznaju da imaju svu izdržljivost i mentalnu i fizičku i zdrave pameti, položiti vozački ispit i tako...“ (6), „...da mogu same, da mogu probavati razne stvari koje prije nisu smjele.“ (2)

Osim što je utvrđeno da su neke žrtve partnerskog nasilja doživjele posttraumatski rast te koje dimenzije posttraumatskog rasta su stručnjakinje, sudionice ovog istraživanja prepoznale, ovaj istraživački rad opisuje što stručnjaci navode kao svoj doprinos razvoju posttraumatskog rasta kod žrtava.

Iz prijašnjih istraživanja rada stručnjaka sa žrtvama partnerskog nasilja i uloge stručnjaka u posttraumatskog rasta osobe, vidljivo je da stručnjaci svojim radom doprinose osnaživanju i oporavku žrtve (Brosi i sur., 2020.).

Postoje intervencije koje stručnjaci u radu s žrtvom partnerskog nasilja provode od kad je sam problem prepoznat, a svakako jedna od njih je savjetovanje. Bakić, Ajduković i Barić (2017.) savjetovanje sa ženama žrtvama nasilja opisuju kao proces u kojima im se pomaže da dožive osnaživanje, zadobiju moć i kompetencije koje im olakšavaju ostvarivanje ciljeva za život bez nasilja. Autori Rahayu, Hamida i Hendriani (2019.) su pregledom literature o posttraumatskom rastu uočili da su samootkrivanje, suočavanje i društvena podrška najistaknutiji čimbenici koji doprinose posttraumatskom rastu žrtve partnerskog nasilja, dok upravo to savjetovanje i pruža korisniku.

Sudionice su u ovom istraživanju opisale intervencije koje su koristili u radu sa žrtvom partnerskog nasilja koja je doživjela posttraumatski rast te su kao jednu od tih intervencija opisale psihosocijalnu pomoć, što ubraja i savjetovanje:

„...kao savjetovanje ali se to tako nije zvalo...“ (7), „...savjetodavni rad“ (1).

Konkretno posttraumatskom rastu žrtve partnerskog nasilja doprinosi zadovoljenje bazičnih osobnih potreba kao što su stambeni uvjeti, financijska pomoć i slično (Bryngeirsdottir i Halldorsdottir, 2022.), dok takve uvjete u RH žrtva može dobiti u sigurnoj kući te uz pomoć drugih institucija koje pomoć i usluge žrtvama partnerskog nasilja (Bašić, Šaravanja i Barić, 2018.). Stručnjakinje, sudionice u istraživanju su naglasile suradnju različitih sustava kao nešto što smatraju da je doprinijelo

posttraumatskom rastu te se može ovim navodom spoznaja iz prijašnjih istraživanja pojasniti. Također, nije isključivo da se zadovoljenje bazičnih potreba može ostvariti i bez pomoći institucija, kako su sudionice opisale u istraživanju, koristi se i rad na resursima žrtve partnerskog nasilja

Uz savjetovanje i rad na resursima žrtve partnerskog nasilja, kao korištena intervencija koja je prema mišljenju sudionica pomogla posttraumatskom rast žrtve partnerskog nasilja, spominje se i individualno planiranje.

Individualno planiranje se definira kao metoda rada s korisnicima koji su se pronašli u takvim životnim situacijama da je za očekivati opsežnije životne promjene (Urbanc, 2015.). Individualni plan kao rezultat individualnog planiranja, za korisnika, u ovom slučaju žrtve partnerskog nasilja, znači plan promjene životne situacije ili korisnikovog ponašanja do kojeg je došlo procjenom njegovih potreba, poteškoća i resursa. (Zakonu o socijalnoj skrbi RH (NN, 33/2012.).

Brun i Rapp (2001.) su u svom radu izdvojili 3 teme koje opisuju korisničku perspektivu individualnog planiranja (eng. *Case managment*), prva tema je korisnikova fokusiranost i osjećaj moći, individualno planiranje kao vodič te je posljednja tema početno nepovjerenje u individualno planiranje. Brun i Rapp (2001.) zaključuju u svom istraživanju da socijalni radnici trebaju integrirati u svoj rada dobivene nalaze, prihvatiti značaja rada na osobnim snagama korisnika u planiranju promjene.

Nastavno na gore navedeno, Hughes i Rasmussen (2010.) su u svom istraživanju uočili efikasnost motivacijskog intervjuiranja žena žrtava partnerskog nasilja, koji im je pomoglo da imaju jače samopouzdanje i odlučnost da se ne vrata zlostavljaču. Koristeći se metodom osnaživanja, potiče se korisnica da postave svoje ciljeve i te im se pruža podrške pri realizaciji i planiranju, omogućuje joj se da preuzme kontrolu nad svojim životom i doživi posttraumatski rast (Hughes i Rasmussen, 2010.), odnosno riječima sudionica istraživanja:

„Poticanje za daljnji rast, sugestije, sakupljanje i davanje informacija...“ (6), „...sastavljanje individualnog plana...baš u smislu sazrijevanja i uzimanja odgovornosti za svoj život.“ (2).

Nadalje, osim korištenih intervencija, u radu sa žrtvom partnerskog nasilja bitno je da stručnjak posjeduje određene kompetencije i osobine koje mogu doprinijeti boljem oporavku žrtve i procesu posttraumatskog rasta (Tedeschi i sur., 2018.). Žrtve partnerskog nasilja su same izrazile važnost pristupa psihologa, socijalnog radnika i pravnika koji su im pomogli u procesu posttraumatskog rasta, te su razgovore s njima opisale kao prijelomne (Bryngeirsdottir i Halldorsdottir, 2022.).

Tedeschi i Calhoun (2006), prema Tedeschi i suradnicima (2018.), stručnjaka koji radi s osobom koju želi dovesti do posttraumatskog rasta nazivaju „Expert companion“, odnosno kao nekog s kim se mogu podijeliti problemi bez da osoba bude osuđivana. Upravo o tome žrtve progovaraju u nekim drugim istraživanjima pa tako Anderson, Renner i Danis (2012.) u svom istraživanju opisuju žrtve koje su rekle da im je oporavak od traume otežala nedovoljna educiranost terapeuta o partnerskom nasilju koja je rezultirala osuđivanjem i krivljenjem žrtve.

U ovom istraživanju sudionice su opisale educiranost i neosuđivanje kao dvije kompetencije i osobine stručnjaka koje smatraju da su doprinijele posttraumatskom rastu žrtve partnerskog nasilja, njihovim riječima:

„...znati dosta o obiteljskom nasilju, posljedicama obiteljskog nasilja.“ (2), „...taj moment neosuđivanja što ode kod nas imaju to je jako bitno...“ (4).

Uz navedeno, ovo istraživanje je pokazalo važnost zauzimanja optimističnog stava i posjedovanja strpljenja za rad sa žrtvama partnerskog nasilja. Ono što su sudionice stručnjakinje uspjele dočarati s dobivenim nalazima može se opisati izjavom jedne od sudionica:

„...da kad dođe sedma da je opet gledate bez obzira na iskustvo od prije...“ (3).

S obzirom da rad sa žrtvama partnerskog nasilja te općenito s osobama koje su pretrpjele neku traumu može biti težak i stresan za samog pomagača, bitno je ostati pozitivan i svima pristupiti na isti način (Tedeschi i sur., 2018.) u nadi da će upravo ta osoba postići posttraumatski rast.

Rad s žrtvama partnerskog nasilja je stresan za pomagače, a na značaja održavanje pozitivnog stava u radu sa žrtvama partnerskog nasilja je, osim u ovom istraživanju,

ukazano i u mnogim drugima. Zbog toga je važno osigurati podršku i samom pomagaču. Takav oblik pomoći za pomagače pruža supervizija, njome se osigurava mentalno zdravlje pomagača, osigurava se kvaliteta usluge koju oni pružaju te se poboljšavaju i same kompetencije pomagača (Kusturin, 2007.) što za rad sa žrtvama partnerskog nasilja znači da sami stručnjak ulazi spreman i kompetentan u suradni odnos.

Ajduković (2007.) ukazuje kako bi svaki stručnjak koji radi s obiteljskim nasiljem morao imati stalnu superviziju iz razloga osjećaja bespomoćnosti stručnjaka te neugodnih osjećaja stručnjaka. Supervizija u fokusu svoga djelovanja može imati područje rada s korisnicima, područje profesionalnih kompetencija, područje vlastitih emocija, stavova i mnoge druge (Kusturin, 2007.) što je za stručnjaka koji radi sa žrtvama partnerskog nasilja i želi im pomoći da dođu do posttraumatskog rasta jako korisno.

Ovime se može reći da je istraživanje ukazalo na kompetencije stručnjaka koje pripomažu posttraumatskom rastu ali i potrebu za supervizijom stručnjaka jer od nje profitiraju žrtve partnerskog nasilja jednako kao i pomagači.

Nadalje, Tedeschi i suradnici (2018.) sugeriraju kakav praktičar treba biti u radu s korisnikom da doživi posttraumatski rast, pa tako navode: neosuđivanje, podržavanje, prihvaćanje, konzistentan, oslonac, dostupan, ulijeva nadu i vjerovanje u poboljšanje situacije, suosjećati sa korisnikom.

Gore navedene kvalitete, vidljive su i kod izjava sudionica ovog istraživanja. Važnost osobina stručnjaka koje doprinosi posttraumatskom rastu, a pogotovo empatije, koju čak 6 od 8 sudionica navodi, može se dočarati sljedećom izjavom sudionice:

„...ljudski pristup i toplina, to smatram trećinom posla.“ (4).

Dakle, dobiveni nalazi o prepoznatim dimenzijama posttraumatskog rasta kod žrtava partnerskog nasilja od strane stručnjaka te intervencije, kompetencije te osobine stručnjaka su u podudarnosti s onim što je do sada bilo poznato uz neke nove nalaze koji otvaraju prostora za daljnja istraživanja.

5.1. Ograničenja istraživanja

Ograničenja ovog istraživanja se prvenstveno u veličini uzorka. Iako je pozvan dovoljan broj potencijalnih sudionika, nedovoljan broj njih se odazvao i odlučio na sudjelovanje. Ipak, došlo je do teorijskog zasićenja kod nekih kategorija poput onog gdje socijalne radnice zaposlene u CZSS naglašavaju posttraumatski rast u području roditeljstvu. No nalazi bi bili kvalitetnije da je u istraživanju sudjelovalo više socijalnih radnika, odnosno osoba pomagačkih zanimanja, zaposlenih u CZSS.

Nadalje, intervjui su se provodili u radnim prostorima sudionica, iako su prostorije uvijek bile prazne te je intervju bio jedan na jedan, Alsaawi (2014.) navodi, da bi se intervjui trebali provoditi u ugodnim prostorijama, prilagođenim za intervju. Sudionice su same izabrale mjesto provođenja intervjua, međutim moguće je da su se za taj prostor odlučile zbog praktičnih razloga, a ne zbog ugodnosti.

Ograničenje ovog istraživanja predstavlja i neiskustvo istraživačice u planiranju i odabiru metode uzorkovanja, odnosno namjernom uzorku. Namjerni uzorak se bira prema nekoj od prije poznatoj spoznaji o populaciji te se uzorak prilagođava prosudbi istraživača (Milas, 2009.), no zbog neiskustva studentice te manjkavosti dostupne literature o posttraumatskom rastu žrtava partnerskog nasilja, moguće je da su neke osobine i karakteristike poželjnih sudionika izostavljene.

Također, studentica koja je provodila istraživanje ima malo iskustva u provođenju kvalitativnog istraživanja što znači da je njeno neiskustvo potencijalno ograničenje istraživanja. Isto se dotiče i obrade podataka ma da je obrada podataka provedena uz pomoć mentorice istraživačkog rada, odnosno korištena je triangulacija istraživača.

5.2. Teorijske i praktične implikacije

Teorijske implikacije

Provedeno istraživanje je prvo, doduše preliminarno istraživanje posttraumatski rast kod žrtava partnerskog nasilja te je ujedno i prvo koje istražuje perspektivu stručnjaka o posttraumatskom rastu žrtava partnerskog nasilja u Hrvatskoj. Ovim istraživanjem otvara se prostor za složenija i opsežnija slična istraživanja, jer nalazi upućuju na dimenzije posttraumatskog rasta prepoznate kod žena, žrtava partnerskog nasilja te

također ukazuju na ulogu pomagačkih struka u procesu posttraumatskog rasta. Daljnjim, složenijim i opsežnijim istraživanjem ove teme mogu se dobiti vjerodostojniji zaključci o pottraumatskom rastu žrtve partnerskog nasilja i zadaći pomagača kako da pospješi proces.

Ovim istraživanjem, kako je vidljivo u raspravi, naglašena je važnost provedenih intervencija i osobina koje stručnjaci trebaju posjedovati da bi žrtvi partnerskog nasilja pomogli u posttraumatskom rastu. Navedeno je potrebno dodatno istražiti uz veći uzorak, moguće triangulacijom izvora podataka odnosno sudjelovanjem i samih žrtvi partnerskog nasilja.

Nadalje, pogleda li se dodatni nalaz da su socijalni radnici iz CZSS naglašavali posttraumatski rast u sferi roditeljstva ukazuje se prilika i moguća potreba za specifičnijim istraživanjima koja mogu ukazati na potrebu dodatne edukacije pomagača i stvaranjem još boljih programa za pomoć i podršku ženama žrtvama nasilja.

Također, ovo istraživanje baca novo svjetlo na posljedice i ishode proživljenog partnerskog nasilja kod žrtve, ulijevajući optimizam žrtvama, ali i samim pomagačima da je pozitivna promjena moguća te kako pomagačke struke mogu svojim radnom doprinijeti toj pozitivnoj promjeni. Istraživanjem perspektive samih žrtava partnerskog nasilja o posttraumatskom rastu, zajedno s ovim istraživanjem može otvoriti vrata za razvitak teorije i prakse koja će rad na posttraumatskom rastu žrtve uvrstiti u intervenciju u radu sa žrtvama partnerskog nasilja.

Praktične implikacije

Keeling i van Wormer (2012.) smatraju socijalne radnike ključnim u pružanju podrške žrtvama partnerskog nasilja. Naime u svom su istraživanju došli do nalaza da su socijalni radnici najviše pomogli žrtva partnerskog nasilja da napuste nasilni odnos. Njihovo istraživanje je ukazalo na snagu i moć koju posjeduju, ne samo socijalni radnici, već i druga pomagačka zanimanja, kada je u pitanju pomoć i podrška žrtvama partnerskog nasilja. Bitno je da se nasilni odnos napusti najsigurnije što se može, a upravo je briga o sigurnosti zadaća socijalnog radnika.

Nalazi istraživanja mogu služiti stručnjacima da znaju da je posttraumatski rast žrtava partnerskog nasilja moguće te na kojim dimenzijama mogu raditi i koje intervencije su korisne, stavljajući jaki naglasak na psihosocijalnu pomoć, odnosno savjetovanje.

Također, ovim istraživanjem stručnjaci mogu vidjeti koliko su njihove osobine i kompetencije od iznimne važnosti u radu sa žrtvom partnerskog nasilja te koliko daleko ih može dovesti, kako sudionice istraživanja kažu, topla ljudska riječ.

Iz prijašnje navedenog proizlazi potreba za supervizijom stručnjaka kako bi očuvali svoj pozitivan stan u radu sa žrtvom partnerskog nasilja, radu na komunikacijskim vještinama i očuvanjem vlastitog mentalnog zdravlja zbog izazovnog rada sa tom skupinom. Također neki nalazi ovog istraživanja mogu biti i predmet edukacije stručnjaka kako bi radili na posttraumatskom rastu žrtve partnerskog nasilja.

Nadalje, istraživanje je pokazalo da socijalni radnici u CZSS primjećuju posttraumatski rast u sferi roditeljstva, takav nalaz može biti vodilja i drugim pomagačkim zanimanjima da djecu prepoznaju kao resurs podrške žrtve te da tu vide prilike za rast i razvoj žrtve vodeći računa o dobrobiti djeteta, a ne potencijalni problem za dijete.

Ovo istraživanje također ukazuje na važnost zaposlenja i stvaranje prostora za razvoj različitih interesa za žrtvu partnerskog nasilja. Ovim nalazom stručnjaci u svom radu dobivaju smjernicu za učinkovitiji opravak žrtve te također ukazuje na potrebu daljnjim stvaranja i usavršavanjem mjera za zaposlenje žrtava partnerskog nasilja jer je to ono što ih je, prema riječima stručnjaka, najviše promijenilo.

Iz ovog istraživanja struka socijalnog rada, ali i drugih zanimanja pa i same žrtve, mogu postati optimističnije da posljedice partnerskog nasilja ne moraju sve biti negativne te da su promjene i u najtamnijim trenucima života pojedinca moguće.

6. Zaključak

Ovim istraživanjem dobiven je uvid u percepciju stručnjaka o posttraumatskom rastu žrtava partnerskog nasilja. Stručnjaci su posttraumatski rast kod žrtve partnerskog

nasilja prepoznali u sferama promjene slike korisnica o sebi, promjene u odnosu s drugima i u roditeljstvu te u sferi prepoznavanja novih mogućnosti.

Također, stručnjaci su u ovom istraživanju i opisali sliku korisnice na početku profesionalnog odnosa, što je olakšalo prepoznavanje promjene koja je uslijedila i postizanjem posttraumatskog rasta. Korisnicu na početku tretmana stručnjaci opisuju kao nezaposlene i radno neuspješne, preplašene i beznadne, opisuju loš odnos korisnice spram djece, te navode nedostatak brige o sebi. Takva slika korisnice dočarava težinu i ozbiljnost posljedica partnerskog nasilja na žrtvu te nužnost interveniranja sustava za podršku i pomoć žrtvi.

Nadalje, ispitivanjem stručnjaka o slučajevima gdje je žrtva partnerskog nasilja doživjela posttraumatski rast dobiveni pokazalo se da su žrtve doživjele promjenu slike o sebi kroz rast samopouzdanja i samopoštovanja. Također, stručnjaci su prepoznali promjene u odnosu s drugima kao i u roditeljstvu, iskazujući da žrtva partnerskog nasilja doživljava poboljšanje odnosa s djetetom, rast povjerenja u druge, odmiče se od loših prijateljstava i rodbinskih odnosa te ima potrebu za druženjem. Promjenu u odnosu s djetetom su primijetile 3 socijalne radnice zaposlene u CZSS te jedna stručnjakinja zaposlena u OCD. Takav nalaz, kao što je objašnjeno u poglavlju rasprave, je poticaj za daljnja istraživanja.

Uz gore navedena područja posttraumatskog rasta, najveću pozornost stručnjaka je privuklo prepoznavanja novih mogućnosti s obzirom da je nju opisalo 7 od 8 sudionica. Prepoznavanje novih mogućnosti kod žrtve partnerskog nasilja stručnjaci opisuju zaposlenjem i razvojem novih interesa, stavljajući naglasak na važnost uloge zaposlenja za žrtve partnerskog nasilja te razvoj intervencija i mjera koje će pomoći žrtvama pri zaposlenju.

Stručnjaci su također iznijeli svoje razmišljanje o tome kako njihov rad pomaže žrtvi partnerskog nasilja da postigne posttraumatski rast. Izdvojene su dvije teme, od kojih prva korištene intervencije, u kojima stručnjaci navode psihosocijalnu pomoć, rad na resursima, inicijalni kontakt, suradnju različitih sustava te individualno planiranje i druga tema kompetencije i osobine stručnjaka, u kojima stručnjaci navode optimizam, strpljivost, empatičnost, znanje o obiteljskom nasilju te neosuđivanje.

Takvim nalazima ukazuje se na važnost ustrajnosti u provođenju intervencija te radu na kompetencijama stručnjaka sa svrhom unaprjeđenja kvalitete usluga žrtvama partnerskog nasilja te samim time i njihovim dolaskom do posttraumatskog rasta.

7. Literatura

1. Ajduković, M. (2007). Značaj supervizije za kvalitetni rad s djecom, mladima i obiteljima u sustavu socijalne skrbi. *Ljetopis socijalnog rada*, 14(2), 339-353.
2. Ajduković, M., Pavleković, G. (2004). *Nasilje nad ženom u obitelji*. Zagreb: DPP.
3. Alsaawi, A. (2014). A critical review of qualitative interviews. *European Journal of Business and Social Sciences*, 3(4), 149-156.
4. Anderson, K.M., Renner, L.M., Danis, F.,S. (2012). Recovery: Resilience and Growth in the Aftermath of Domestic Violence. *Violence Against Women*, 18(11), 1279-1299.
5. Bakić, H., Ajduković, D., Barić, Ž. (2017). Uloga sigurne kuće u osnaživanju žena koje su preživjele partnersko nasilje. *Ljetopis socijalnog rada*. 24(1), 73-99.
6. Barrington, A. J., Shakespeare-Finch, J. (2012). Working with refugee survivors of torture and trauma: An opportunity for vicarious post-traumatic growth. *Counselling Psychology Quarterly*, 26(1), 89-105.
7. Bašić, E., Šaravanja, N., Barić, Ž. (2018). Zadovoljstvo boravkom u sigurnoj kući žena žrtava obiteljskog nasilja. *Ljetopis socijalnog rada*, 25(3), 451-479.
8. Berc, G. (2012). Obiteljska otpornost –teorijsko utemeljenje i primjena koncepta u socijalnom radu. *Ljetopis socijalnog rada*, 19(1), 145-167.
9. Brosi, M., Rolling, E., Gaffney, C., Kitch, B. (2020.). Beyond Resilience: Glimpses into Women's Posttraumatic Growth after Experiencing Intimate Partner Violence. *The American Journal of Family Therapy*. 48(1), 1-15.

10. Brun, C., Rapp, R. C. (2001). Strengths-Based Case Management: Individuals' Perspectives on Strengths and the Case Manager Relationship. *Social Work*, 46 (3), 278-288.
11. Bryngeirsdottir, H. S., Halldorsdottir, S. (2022). "I'm a Winner, Not a Victim": The Facilitating Factors of Post-Traumatic Growth among Women Who Have Suffered Intimate Partner Violence" *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 19(3) 13-42.
12. Burr, W., Day, R., Bahr, K. (1993). *Family sciences*. Pacific Grove, CA: Brooks/Cole.
13. Calhoun, L.G., Tedeschi, R.G. (1999). *Facilitating Posttraumatic Growth: A clinician's guide LEA series in personality and clinical psychology*. London: Lawrence Erlbaum Associates.
14. Cobb, A. R., Tedeschi, R. G., Calhoun, L. G., Cann, A. (2006). Correlates of Posttraumatic Growth in Survivors of Intimate Partner Violence. *Journal of Traumatic Stress*, 19(6), 895–903
15. D'Amore, C., Martin, S. L., Wood, K., Brooks, C. (2021). Themes of Healing and Posttraumatic Growth in Women Survivors' Narratives of Intimate Partner Violence. *Journal of Interpersonal Violence*, 36(5–6), 2697–2724.
16. Dominelli, L. (2002) *Feminist Social Work Theory and Practice*. Hampshire, UK: Palgrave.
17. Grych, J., Hamby, S., Banyard, V. (2015). The Resilience Portfolio Model: Understanding Healthy Adaptation in Victims of Violence. *Psychology of Violence*, 5(4), 343–354
18. Guthrie, G. (2010). *Basic Research Methods: An Entry to Social Science Research Interviews*. New Delhi: SAGE Publications India Pvt Ltd.
19. Hughes, M. J., Rasmussen, L. A. (2010) The Utility of Motivational Interviewing in Domestic Violence Shelters: A Qualitative Exploration, *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 19(3), 300-322.
20. *Implementacija hrvatskog zakonodavstva vezanog uz partnersko nasilje: Izveštaj o ljudskim pravima*. (2012). Zagreb: Autonomna ženska kuća Zagreb.

21. Keeling, J., van Wormer, K. (2012). Social Worker Interventions in Situations of Domestic Violence: What We Can Learn from Survivors' Personal Narratives? *British Journal of Social Work* .42, 1354–1370
22. Kulkarin, S. J., Bell, H., McDaniel Rhodes, D. (2012). Back to Basics: Essential Qualities of Services for Survivors of Intimate Partner Violence. *Violence Against Women*, 18(1), 85–101.
23. Kusturin, S. (2007). Supervizija – oblik podrške profesionalcima. *Metodički ogledi*, 14(1), 37-48.
24. Levav, I., Lindert, J. (2015). *Violence and Mental Health: Its madifold faces*. Berlin: Springer
25. Levendosky, A. A., Grahm-Bermann, S. A. (2000). Behavioral Observations of Parenting in Battered Women. *Journal of Family Psychology*, 14(1), 80-94.
26. Mamula, M., Dijanić Plašć, I. (2014). Tipovi žrtava obiteljskog nasilja u RH – Sociodemografski profil. *Život i škola*, 32(2), 111-128.
27. Milas, G. (2009). *Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
28. *Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2017. do 2022. godine* (2017). Zagreb: Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku
29. *Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji* (2019). Zagreb: Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku.
30. Rahayu, D., Hamidah, H., Hendriani, W. (2019). Post-traumatic Growth Among Domestic Violence Survivors: A Systematic Review. *Journal of Educational, Health and Community Psychology*, 8 (2) ,138-158.
31. Rothman, E. F., Stidsen, A., Hathaway, J., de Vries, H. (2007). How Employment Helps Female Victims of Intimate Partner Violence: A Qualitative Study. *Journal of Occupational Health Psychology*, 12(2), 136-143.

32. Sanderson, C. (2008). *Counselling survivors of domestic abuse*. London, UK: Jessica Kingsley.
33. Sesar, K., Dodaj, A. (2014). Čimbenici rizika za nasilje u partnerskim vezama. *Socijalna psihijatrija*. 42(3), 162-171.
34. Shim, W. S., Haight, W. L. (2006). Supporting battered women and their children: Perspectives of battered mothers and child welfare professionals. *Children and Youth Services Review*. 28, 620-637.
35. Tedeschi, R. G., Shakespeare- Finich, J., Taku, K., Calhoun, L. G. (2018). *Posttraumatic Growth: Theory, Research, and Applications*. New York: Routledge.
36. Urbanc, K. (2015). *Individualno planiranje u socijalnom radu*. Zagreb: Pravni fakultet.
37. Valdez, C. E., Lilly, M.M. (2015). Posttraumatic Growth in Survivors of Intimate Partner Violence: An Assumptive World Process. *Journal of Interpersonal Violence* 30(2).
38. Valentine, L., Feinauer, L.L. (1993). Resilience factors associated with female survivors of childhood sexual abuse. *The American Journal of Family Therapy*, 21(3), 216-224.
39. Vuković, S. (2019.). *Priručnik za rad psihologa u sigurnoj kući*. Zagreb: Duga
40. Wallin, A., Nokelainen, P., Mikkonen, S. (2018). How experienced professionals develop their expertise in work-based higher education: a literature review. *Dordrecht*, 77(2), 359-378.
41. Warrener, C., Postums, J. L., McMahon, S. (2013). Professional Efficacy and Working With Victims of Domestic Violence or Sexual Assault. *Journal of Women and Social Work*, 28(2), 194-206.
42. Zakon o socijalnoj skrbi. *Narodne novine*, br. 157/13, 152/14, 99/15, 52/16, 16/17, 130/17, 98/19, 64/20, 138/20.
43. Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji. *Narodne novine*. br. 70/17, 126/19, 84/21.
44. Žilić, M., Janković, J. (2016). Nasilje. *Socijalne teme*, 1(3), 67-87

8. Prilozi

Prilog 1.

Pitanja za intervju

Sociodemografska pitanja

Koliko imate godina?

Kojeg ste spola?

Koliko godina radnog staža imate?

Što ste po zanimanju?

Gdje radite?

Gdje ste radili do sada?

Imate li neke dodatne prekvalifikacije, edukacije i slično?

1. Istraživačko: Koje dimenzije PTR stručnjaci prepoznaju kod žrtvi?

- Kakve ste promjene vidjeli kod žrtve u sferi odnosa sa drugima?
- Kakve ste promjene vidjeli kod žrtve u sferi promjene slike o sebi?
- Kakve ste promjene vidjeli kod žrtve u sferi prepoznavanja novih mogućnosti u životu?
- Kakve ste promjene u duhovnosti vidjeli kod žrtve?

2. Istraživačko pitanje: Kako stručnjaci smatraju da su doprinijeli PTR kod žrtve?

- Koje intervencije ste koristili pri radu sa žrtvom partnerskog nasilja koja je postigla PTR?
- Koje kompetencije stručnjaka (znanja, vještine i vrednote) mogu pridonijeti PTR žrtvi partnerskog nasilja?

Prilog 2.

Rezultati istraživanja

IZJAVE	KODOVI	TEME
<p>...mnoge su došle da nisu uopće radile, jer ih partner ili muž nisu niti forsirali, niti da rade u krajnjem slučaju su zabranjivali da rade. (1)</p> <p>...bojale su se ući u svijet rada...(2)</p> <p>...zatočene jer taj njihov partner je obavljao sve umjesto njih...(5)</p> <p>...zablokirale na radnim mjestima koja su loša, slabije plaćena jer one ne smiju ići negdje gdje imaju muškog šefa...(5)</p>	<p>Nezaposlene i Radno neuspješne</p>	<p>Doživljaji stručnjaka o korisnici na početku tretmana</p>
<p>...i tako su one znale nekad prema djeci biti agresivne i naprosto djeci neke stvari zabranjivat bez objašnjenja...(1)</p>	<p>Loš odnos spram djece</p>	
<p>...dođu u situaciji da ne znaju tko su one same. Što volim gledat na TVu ili nešto drugo. (4).</p> <p>...neke nikad nisu ni liječniku otišle...(5)</p>	<p>Nedostatak brige o sebi</p>	
<p>... imaju taj osjećaj da su one sve ostavile...(5)</p> <p>...dimenzije straha, izbezumljenosti, milion upitnika iznad glave...(6)</p> <p>...jako uznemirene i uplašene, pod stresom. (8)</p>	<p>Preplašene i beznadne</p>	

<p>...postale onako asertivne samom činjenicom da su otišle od nasilnika jer su često znale govoriti e pa neću sad dozvoliti da me itko maltretira...(2) Dosta velik porast samopouzdanja, samopoštovanja...(2) ...ono što primijetimo je lakše postavljanje granica...(3) ...primjećuju kod sebe sad sam shvatila kako mogu reći ne...negdje se zauzet za sebe...(4) ...pa moja mama je trpila to cijeli život pa zašto bi i ja?..(5) ...sami čin zlostavljanja ne opisuju više tako traumatično nego mogu o njemu slobodno razgovarati...(8) Osjećaju se bolje, kvalitetnije se hrane i ljepše. Znači počele su se više brinuti za sebe, ne samo u fizičkom smislu nego zdravlje i to...mnoge su prvi put bile u doktora. (8)</p>	<p>Samopoštovanje</p>	
<p>...vjera u sebe...da nisu daščica na vodi i završe tamo gdje ih struja odvede...(3) ...da su one dobre u kuhinji, da one mogu pričuvati nečije dijete, da one mogu lijepo izgledati... (5) ...imaju taj neki osjećaj dodani, te snage i te neke sposobnosti koju do sada nisu primjećivale. (6) ...često osvijeste svoju ulogu u odnosu na druge osobe, napokon se usude prići. (6) ...neke promjene vlastite energije... jel ta osviještenost sebe kao snažne osobe. (6).</p>	<p>Samopouzdanje</p>	<p>Promjene slike korisnica o sebi</p>
<p>...žene što su došle s djecom naučile bolje se s njima, bolje komunicirati, bolje se prema njima odnositi...(1) ...snažna potreba zaštite djeteta. (6) ...u radu s nama poboljšale su i odgojne postupke s djecom. (7). ...više se usmjere na svoju djecu... (7) ...one odlučuju same za sebe promijeniti sve aspekte svog života i centar svog života stavljaju djecu. (8)</p>	<p>Poboljšanje odnosa s djetetom</p>	<p>Promjene u odnosu s drugima i u roditeljstvu</p>

<p>Ja sam jednoj mami rekla da sada napokon prvi puta vidi svoje dijete...prvi puta su se tada sreli. (8)</p> <p>„... u centar svog života stavljaju djecu. Prije to nisu bili nego partneri, a sada su djeca.“ (8),</p>		
<p>...periodično kroz vrijeme, stjecati povjerenje u druge. (6)</p> <p>...onda su zapravo shvatile koliko ima osoba kojima je stalo do njih i koliko osoba je bezuvjetno stalo uz njih... (6)</p> <p>One postaju otvorenije i spremnije na suradnju...(8)</p>	<p>Rast povjerenja u druge</p>	<p>Promjene u odnosu s drugima i u roditeljstvu</p>
<p>...dode do onog čistke mobitela...one ljude koji ne pružaju podršku i djeluju uznemirujuće stave sa strane...(4)</p> <p>...zapravo da su neke ljude eliminirale iz svog života...(5)</p>	<p>Odmak od loših prijateljstava i rodbinskih odnosa</p>	
<p>...neka glad za ljubavlju čini mi se postoji kod njih. (1)</p> <p>..većina njih ima dosta veliku potrebu za druženjem, pije kave, pričanjem s drugim korisnicama.(2)</p> <p>...zapravo otvaraju svoju mrežu...(5)</p>	<p>Potreba za druženjem</p>	
<p>...ovim što su one uspjele naći neki posao, dobiti svoj novac, one su nekako ugledale novi život...(1)</p> <p>...neke cure u nekim poslovima poduzetništva, stvarno se odvažilo i to i postale su samostalne poduzetnice...(1)</p> <p>...da su se zaposlile i same išle na intervju, da su nešto napravile potpuno drugačije nego li prije u životu...(2)</p> <p>...krenu s neakvim poslom njegovateljice...i definitivno ulijeva vjeru da mogu...(3)</p> <p>...jedna žena radila je od kuće, javila mi se da je kupila stan...(6)</p>	<p>Zaposlenje</p>	<p>Prepoznavanje novih mogućnosti</p>

<p>...neke su iskazivale želju da žele završiti autoškolu, završiti nekakav tečaj za fizioterapeuta ili njegovateljicu...(1) ...da mogu same, da mogu probavati razne stvari koje prije nisu smjele. (2) Neke su baš kreativne...tamo nešto crtaju, sade cvijeće... (5) ...prepoznaju da imaju svu izdržljivost i mentalnu i fizičku i zdrave pameti, položiti vozački ispit i tako... (6) ...bile su otvorene za nove mogućnosti, prekvalifikacije...bile su spremne na otvaranje nove stranice u životu. (7) ...pokazala je interes ka slikanju i uključili smo je u nekakvo društvo umjetnika u Samoboru gdje su čak izložili i njene slike. (7) ...zainteresiraju za različite edukacije, tečajeve, prepoznaju kod sebe sposobnosti koje do sada nisu znale. (8)</p>	<p>Razvoj novih interesa</p>	<p>Prepoznavanje novih mogućnosti</p>
<p>..savjetodavni rad (1) ...igranje uloga, osvještavanje nečeg što im se dogodilo...(1) ...prostor za ljudsku riječ koja može preukviriti nešto, koja može osnažiti žrtvu. (3). ...rad na osobnom rastu i razvoju, psihoedukacije, rehabilitacija...(4) ...grupe samopomoći. One jako vole slušati jedna drugu...(5) ...nekako od intervjua, običnog razgovora, terenskog izvida...(6) ...kao savjetovanje ali se to tako nije zvalo...(7)</p>	<p>Psihosocijalna pomoć</p>	<p>Korištene intervencija</p>
<p>...karijerno savjetovanje... (2) ...peglamo te njihove vještine...pripremamo za samostalni život...(5)</p>	<p>Rad na resursima</p>	
<p>...užasno bitno kad žrtva dođe, bilo koje doba dana je dočekati...inicijalni kontakt gdje je pitam što se dogodilo(4).</p>	<p>Inicijalni kontakt</p>	

..pa savjetovanje, suradnja sa CZSS, suradnja sa zdravstvenim ustanovama i od banalnih ustanova. (8)	Suradnja različitih sustava	Korištene intervencija
...sastavljanje individualnog plana...baš u smislu sazrijevanja i uzimanja odgovornosti za svoj život. (2) Poticanje za daljnji rast, sugestije, sakupljanje i davanje informacija.. (6)	Individualno planiranje	
...da je nekako optimističan i da vidi širu sliku. (1) ...biti optimist i biti u stanju motivirati žrtvu... (2) ...da kad dođe sedma da je opet gledate bez obzira na iskustvo od prije...(3)	Optimizam	Kompetencije i osobine stručnjaka
...jednostavno beskrajno strpljenje i slušanje, jedna empatija i toplina...(1) ...prihvatiti negdje sa si manje frustriran s njihovim ponašanjem. (2) ...strpljenje jer sve su to procesi koji traju...(4)	Strpljivost	
...jednostavno beskrajno strpljenje i slušanje, jedna empatija i toplina...(1) ...ljudski pristup i toplina, to smatram trećinom posla. (4) Empatija...(5) ...prije svega stručnjak mora znati čuti, mora znati slušati. (6) ...empatija, razumijevanje, a mislim stručnost...(7) ...empatija, senzibilitet za rad s osobama. (8)	Empatičnost	
...znati dosta o obiteljskom nasilju, posljedicama obiteljskog nasilja. (2).	Znanje o obiteljskom nasilju	
...taj moment neosuđivanja što ode kod nas imaju to je jako bitno...(4)	Neosuđivanje	